

BAB III

MÉTODE PANALUNGTIKAN

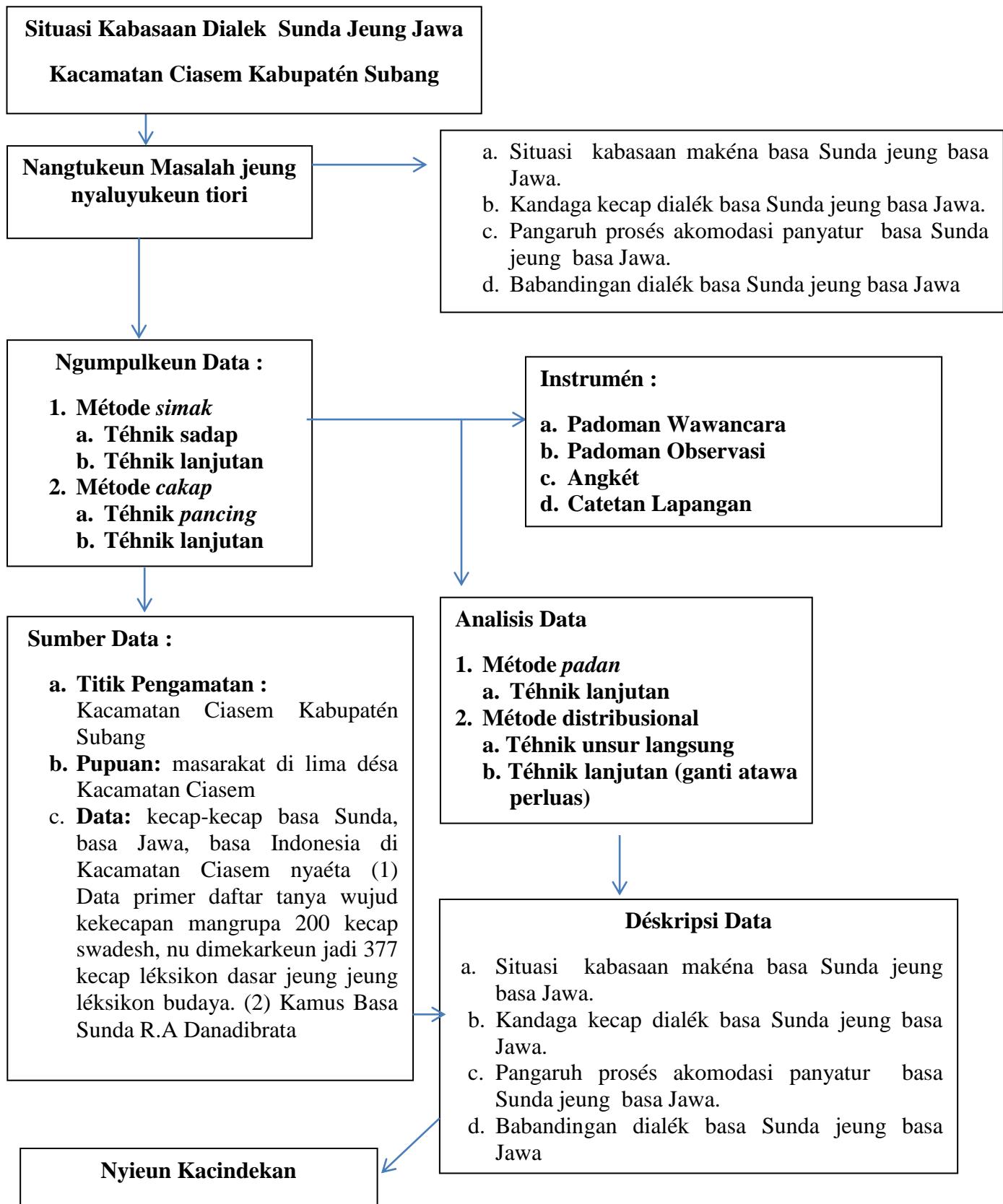
Dina ieu bab dijelaskeun lima hal nu patali jeung métode panalungtikan, nyaéta (1) desain panalungtikan, (2) titik pengamatan jeung sumber data, (3) instrumén panalungtikan, (4) téhnik ngumpulkeun data, jeung (5) téhnik analisis data.

3.1 Désain Panalungtikan

Dina ieu panalungtikan digunakeun pamarekan kualitatif kalawan métode déskriptif anu tujuanana pikeun ngadéskripsikeun léksikon dina parobahan inovasi léksikal internal jeung éksternal boh basa Sunda boh katut basa Jawa di Kacamatan Ciasem. Hasilna mangrupa data déskriptif nu sipatna gambar, pedaran nu saluyu jeung kanyataan sarta teu tinimbang bener atawa salahna éta basa nu digunakeun ku panyatur anu sok disebut panalungtikan sinkronis.

Téhnik anu digunakeun dina ieu panalungtikan, nya éta téhnik catet jeung wawancara. Tangtu waé, téhnik ieu dilakukeun ku cara méré daftar tanya ka informan satuluyna panalungtik nyatet jeung ngarekam hasil éta pananyaan.

Rarancang panalungtikan mekar sanggeus panalungtik asup kana objék panalungtikan (Sugiyono, 2010, kc. 76). Ku kituna, rarancang dina ieu panalungtikan saperti bagan di handap

Bagan 3.1 Desain Panalungtikan

3.2 Sumber Data

Dina nangtukeun sumber data dilakukeun ku cara tinimbang kualitas data nu dipiharep saluyu jeung tujuan panalungtikan, nu sumber datana téh nyaéta pupuan. Ku kituna, panalungtikan perlu nangtukeun pupuan nu hampir idéal. Upama dipatalikeun jeung situasi kabasaan, sumber data dina panalungtikan ieu,mangrupa data basa nu asalna dicokot tina pupuan masarakat Kacamatan Ciasem ku lantaran masarakatna mangrupa panyatur basa Sunda jeung basa Jawa, nu tepatna di beulah kalér ti kota Subang jeung aya di tengah-tengah antara Cikampek, Purwakarta, Pamanukan jeung Indramayu. Panalungtikan ieu dilaksanakeun di désa-désa anu aya di Kacamatan Ciasem Kabupatén Subang nu miboga 9 (salapan) désa. Wilayah objék panitén panalungtikanana nya éta :

- 1) Désa Ciasem Girang (beulah kulon),
- 2) Désa Ciasem Tengah (beulah kidul),
- 3) Désa Sukamandi (tengah),
- 4) Désa Ciasem Hilir (beulah wétan), jeung
- 5) Désa Ciasem Baru (beulah kalér).

Gambar 3.1: Peta Lokasi Panalungtikan

Sangkan meunangkeun sumber data nu lengkep, panalungtikan ieu merlukeun 15 urang anu tiap titik paniténan dipilih tilu pupuan, nyaéta dua pupuan utama jeung hiji pupuan pangaping. Alesan Kacamatan Ciasem éta dipilih sabab mobilitas masarakatna sarta luhurna masarakat *pendatang*. Masarakat Ciasem kawentar ku daerah *pertanian* jeung *perkebunan*,

salian éta ogé mangrupa jalur palintasan Pantura utamana musim arus mudik. Di jalur ieu ogé aya dua pasar nya éta Sukamandi jeung pasar Ciasem nu dijadikeun transaksi hasil tani. Ku kituna, dina komunikasi sapopoé ayana tumuwuhna gejala variasi basa nyaéta kapangaruhan basa Jawa dialék Banyumas.

Dumasar kana tinimbangan alesan tadi, satuluyna nangtukeun variabel sosial nu ngabalukarkeun komunikasi panyatur dina situasi kabasaan sapopoé. Hal éta numutkeun Zulaéha (2010, kc. 29) yén ayana bédédaan kasang tukang sosial di wewengkon éta, misalkeun tina tingkat atikan jeung pagawéan ogé mangrupa salah sahiji faktor ku ayana gejala variasi basa, dina hal ieu nyaéta dialék.

Pupuan dialek dipilih ku cara ngagunakeun kriteria tinangtu. Anapon sarat-sarat informan diadaptasi tina Zaim (2014, kc. 82-83), sarat-saratna nyaéta: (1) wanda baga lalaki atawa awéwé, (2) umurna antara 20-50 nu geus déwasa, teu ngora atawa teu kolot pisan jeung sehat jasmani sarta rohani, (3) padumuk asli éta wewengkon, artikulasina jelas sarta maham kana panyatur lainna, (4) pupuan dianggap paham kana budaya, (5) psikologi pupuan gemet, pinter, tur ingetanana rélatif panjang kana pangalaman hirupna, (6) Pupuan waspada tur paham kana kasalahan dirina nalika ngajawab pananya ti panalungtik. Dina ieu hal, pupuan kudu boga sipat sosial, sabar, jujur, jeung soméah.

Salian éta, panalungtikan ieu ngagunakeun variabel sosial nu ngawengku atikan (luhur-handap), umur (kolot-ngora), jeung pagawéan (pagawé-non pagawé). Kritéria variabel umur nu ngora leuwih kurang \pm 20 taun jeung umur nu kolot \pm 50 taun. Kritéria atikan luhur nyaéta SMA atawa kuliah (paguron luhur), sedengkeun atikan handap nyaéta SD. Ngan, kritéria ieu bisa robah saluyu jeung kondisi atikan di désa titik pangamatan. Anapon variabel pagawé nyaéta PNS atawa pagawé swasta jeung non pagawé nyaéta dagang, buruh, patani.

3.3 Wangenan Operasional

Dina panalungtikan ieu, digunakeun sababaraha istilah. Ku kituna, dina wangenan operasional tangtu dijelaskeun sababaraha istilah eta jeung diwatesan cara ngagunakeuna. Di antarana nya éta :

- 1) Situasi kabasaan nyaéta kaayaan masarakat dina interaksi sapopoé ngagunakeun kontéks basa, dina hal ieu Kacamatan Ciasem mangrupa wewengkon nu aya di wilayah téritorial Pantura di antara Indramayu jeung Purwakarta anu ngagunakeun dua basa sakaligus nyaéta basa Sunda jeung basa Jawa dina komunikasi sapopoé, nu hampir masarakatna mampuh ngagunakeun basa Jawa ku aksén jeung lentong mirip

jeung panyatur basa Jawa, sedengkeun masarakat basa Jawa nalika ngagunakeun basa Sunda kacida hésé ku aksén jeung lentongna basa Sunda.

- 2) Basa Sunda Ciasem nyaéta basa Sunda anu aya di Kacamatan Ciasem, Kabupatén Subang. Basa Sunda wewengkon di Ciasem ilaharna basa Sunda nu kacampuran basa Jawa dialék Banyumas, nyaéta panyaturna téh geus silih mikawanoh kayaning dina Undak Usuk Basa Sunda nyaéta loma.
- 3) Dialék nya éta variasi basa anu bédá-bédá numutkeun panyaturna, di wewengkon Kacamatan Ciasem Kabupatén Subang, upama ditengetan kana kalompok sosial umur jeung kasang tukang atikan dina kurun waktu ayeuna.

Jadi, anu dimaksud panalungtikan *Situasi Kabasaan Dialék Sunda jeung Jawa masarakat Kacamatan Ciasem Kabupatén Subang* nyaéta analisis jeung babandingan sajumlahing kecap basa Sunda jeung basa Jawa anu dipaké di masarakat kecamatan Ciasem Kabupatén Subang.

3.4 Instrumén Panalungtikan

Pikeun ngajaring data panalungtikan diperlukeun instrumén panalungtikan nyaéta sumber kekecapan jeung paripolah nu kawincik jadi sumber data primér jeung data sekundér. Data primér nu dicutat tina panalungtikan ieu nyaéta mangrupa daftar tanya wujud kekecapan Sunda jeung Jawa anu mangrupa 200 kecap lulugu swadésh. Daftar tanyaan éta dimekarkeun jadi 377 kecap leksikon budaya, dumasar kana sasaruaan komponén ma'nana, leksikon dina daftar tanya ieu diklasifikasikeun nu diwincik dumasar kana harti a). Istilah pancakaki, b) gaganti sesebutan, c) imah jeung babagianana, d) pakakas, e) kadaharan jeung inuman, f) panyakit, g) pakasaban, h) tutuwuhan jeung bungbuahan, i) sasatoan, j) kaayaan barang jeung pagawéan, k) usum jeung kaayaan alam, l) kahirupan désa jeung masarakat (Zulaéha, 2010, kc. 100-123). Ma'na nu dialekna ditalungtik nyaéta ma'na budaya nu ngalaman inovasi atawa parobahan dina kurun waktu nu relatif lila.

Ku dua wanda leksikon téh digabungkeun sarta dipilih dumasar kana ma'na, ari pikeun ngalengkapan tina sumber data primér digunakeun Kamus Basa Sunda karangan R.A. Danadibrata (2015) pikeun data sekundér. Salian éta, digunakeun ogé daptar pananya jeung wawancara ka para informan nu dwibasawan maksudna pikeun meunangkeun informasi ngeunaan kaayaan dwibasawan masarakat Ciasem Kabupatén Subang. Tujuan digunakeun daftar pananya éta pikeun ngahasilkeun data kongkrit kabasaan nu lengkep ku cara nyatet

jeung ngarékam dina peristiwa panyatur masarakat Kacamatan Ciasem nu bisa ditilikan kana lembar lampiran. Ari instrumén anu diperlukeun dina ieu panalungtikan, nyaéta

- (1) Padoman wawancara, (2) padoman obsérvasi, (3) angkét, (4) catetan lapangan (*fieldnote*), jeung (5) alat rékam

3.4.1 Padoman Wawancara

Padoman ieu digunakeun pikeun ngawawancara informan asli wewengkon désa Kacamatan Ciasem. Pedoman wawancara nyaéta runtuyan nu ditanyakeun ka informan dina waktu pelaksanaan panalungtikan. Daftar tanya mangrupa 200 kecap lulugu swadésh. Daftar tanya éta dimekarkeun jadi 377 kecap leksikon dasar jeung leksikon budaya (dilampirkeun). Pemodifikasiyan ieu dilakukeun negetan kana kabutuhan panalungtik pikeun kekecapan anu leuwih nunjukkeun ayana bédéda kabasaan. Salian éta ogé aya mangrupa daptar pananya anu eusina data pribadi jeung basa anu digunakeun informan sapopoé.

PADOMAN WAWANCARA

No.	Kandaga kecap	Dialék Sunda (dipikawanoh/ dipaké)	Dialék Jawa (dipikawanoh/ dipaké)	Kecap Sunda jeung Jawa séjén nu dipaké
1	2	3	4	5

A. ISTILAH PANCAKAKI

001	Adi			
002	Adi Beuteung			
003	Anak			
004	Anak Lanceuk			
005	Anak Adi			

Tabél 3.4.1

3.4.2 Padoman Observasi

Padoman ieu digunakeun pikeun niténan paripolah pupuan dina ngaréponsan daptar pananya kekecapan dialék nu digunakeun sapopoé. Spradléy (dina Sugiyono, 2016, kc. 230).

Tahapan obsevasi ditunjukkeun dina bagan di handap :

TAHAP DÉSKRIPSI	TAHAP RÉDUKSI	TAHAP SÉLÉKSI
Ningali situasi sosial : aya tempat, palaku, aktivitas	Nangtukeun Fokus : Milih di antara nu geus didéskripsiun	Ngaruntuy Fokus : Jadi komponén nu leuwih wincik.

Tabél 3.4.2

3.4.3 Angkét

Angkét ieu digunakeun pikeun niténan informasi tina patalékan-patalékan nu diajukeun ka informan nu dipikanyaho sacara tinulis sarta dijawab tinulis ogé ku informan saluyu jeung kaayaan sabenerna.

ANGKÉT

Kuésionér Informan					
Kampung :..... Desa :..... Kacamatan Ciasem Kabupatén Subang					
1.	Ngaran :..... Jenis Kelamin :L/P				
2.	Umur :..... Taun. Tempat Lahir :..... (di jero/luar kampung/désa/ kacamatan / kabupatén)				
3.	Atikan (pendidikan).....				
4.	Pakasaban.....				
5.	Matuh di désa ti mimiti				
6.	Kungsi/ teu kungsi cicing di luar désa /kacamatan/ kabupatén di..... ti mimiti.....nepi ka.....				
7.	Kawin/ teu kawin				
8.	Basa nu dipaké di imah				
a.	Basa.....				
b.	Basa.....				
9.	Basa di masarakat.....				
10.	Basa di Pagawéan.....				
11.	Basa lain nu digunakeun..... Dina kasemptan.....				
12.	Informan pendamping				
No.	Ngaran/ jenis kelamin	Umur	Atikan	Pakasaban	Basa nu digunakeun
Wawancara Tanggal.....2020 di..... jam..... Nu ngawawancara.....					

Bagan 3.4.3

3.4.4 Catetan Lapangan (*fieldnote*)

Catatan Lapangan digunakeun pikeun nyatet hal-hal lain di luar daptar patarosan, misalna kekecapan di luar daptar gloss atawa kasang tukang pupuan bisa dipatalikeun jeung panalungtikan.

3.4.5 Alat Rékam

Alat Rékam digunakeun pikeun ngarékam wawancara antara pananya jeung narasumber sangkan aya bukti upama aya kasalahan, katut hal-hal penting lainna nu acan katulis.

Anapon palengkap instrumén anu diperlukeun dina ieu panalungtikan, di antarana nya éta:

- 1) Alat rékam digunakeun pikeun pupuan nyebutkeun kecap anu aya dina daftar pananya nalika wawancara. Nalika ngarékam dilakukeun susulumputan pikeun data anu hasil meunang wawancara mangrupa data asli lain jijieunan. Dina ieu panalungtikan, alat pikeun ngarékam nyaéta *handphone OPPO F9*.
- 2) Alat foto digunakeun pikeun ngahasilkeun gambar (visual) informan nu diwawancara. Dina ieu panalungtikan, alat pikeun moto nyaéta kaméra *digital Samsung* jeung *handphone OPPO F9*.
- 3) Alat tulis. Palengkap instrumén ieu digunakeun pikeun nulis data kecap nalika wawancara.

3.5 Téhnik Ngumpulkeun Data

Dina ngumpulkeun data pikeun panalungtikan ieu ngagunakaeun métode simak jeung métode cakap (wawancara), nyaéta paguneman antara panalungtik jeung informan nu dialekna ditalungtik sarta téhnikna.

Métode simak nyaéta cara nu digunakeun panalungtik pikeun ngahontal data nu dilakukeun ku cara niténan basa nu digunakeun ku panyatur. Métode ieu boga dua tahapan téhnik nu kaasup métode simak mangrupa téhnik dasar nya éta téhnik sadap, dina hal ieu panalungtik ilubiung partisipasi paguneman sabari ngaregepkeun tuturan ti informan sakaligus ngarékam jeung nyatet hal-hal nu dianggap penting pikeun ngalengkapan data. Salian éta, digunakeun ogé téhnik lanjutan nya éta téknik simak libat cakap (SLC), téknik simak bebas libat cakap (SBLC), téknik rékam, dan téknik catat (Zaim, 2014, kc. 45-46). Dina hal ieu, panalungtik wawancara langsung jeung informan sabari aya rékaman sarta catetan (téhnik catat jeung rékam) hal-hal nu penting dina data, ku sabab rékaman penting pisan pikeun ngécék kaaslian data.

Métode cakap nyaéta cara nu dilakukeun dina ngumpulkeun data mangrupa paguneman antara panalungtik jeung informan. Saperti métode simak, métode cakap ogé miboga téknik dasar jeung téknik lanjutan. Téknik dasar métode cakapieu nyaéta téknik pancing, jeung téknik lanjutanna nyaéta téknik cakap semuka, téknik cakap tansemuka, téhnik catat, jeung téhnik rékam (Sudaryanto dina Zaim, 2014, kc. 46-47). Dina

ngagunakeun téhnik dasar pancing nya éta mangrupa ma'na- ma'na nu diruntuy dina daftar pananya dibarengan ngarékam jeung nyatet pikeun ngecék kaaslian data ku téhnik observasi, wawancara, jeung studi pustaka. Dina nganalisis data digunakeun métode padan ku cara téhnik hubung banding nyaruakeun numutkeun Mahsun (Junaidi,2016, kc.10). Ari téhnik lanjutan dina métode cakap di antarana, nya éta :

- a. *Téhnik cakap semuka*, nyaéta panalungtik langsung datang ka tiap désa panalungtikan katut ngalakukeun paguneman (sumberna dina pancingan mangrupa daftar patalékan) jeung informan.
- b. *Téhnik cakap tansemuka*, nyaéta panalungtik teu langsung ngalakukeun paguneman jeung informan di tiap désa panalungtikan, tapi ngaliwatan media (surat, telepon).
- c. *Téhnik catat*, dina hal ieu panalungtik milih ngagunakeun salah sahiji téhnik cakap semuka atawa tansemuka pikeun hasil téhnik catat.
- d. *Téhnik rékam*, digunakeun nalika nerapkeun téhnik cakap semuka, nu sipatna ngalengkapan téhnik nyatet sangkan disaluyukeun jeung hasil rékaman.

Cara téhnik panalungtikan séjénna anu digunakeun pikeun ngumpulkeun data dina ieu panalungtikan nyaéta (1) téhnik dokuméntasi, (2) téhnik Angkét / kuésionér, (3) jeung triangulasi.

1. Téhnik Dokuméntasi

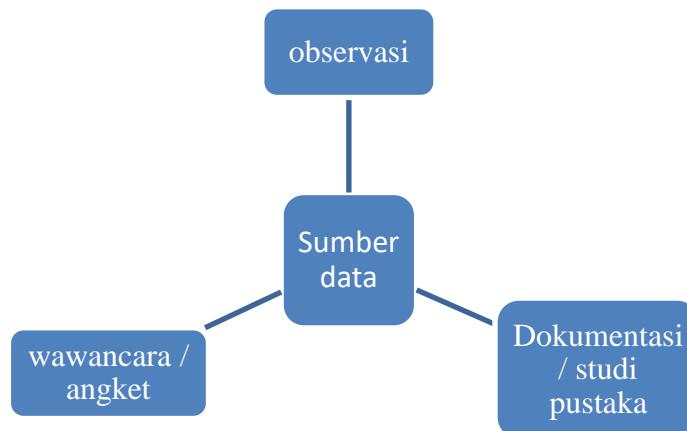
Téhnik Dokuméntasi mangrupa bukti ngalaksanakeun obsevasi langsung, digunakeun pikeun ngarojong informasi data nu mangrupa gambar, foto atawa video (audio, visual) nu tujuanana pikeun ngadeudeulan data sangkan diolah jeung dianalisis kalawan jéntré.

2. Téhnik Angkét / kuésionér

Téhnik angkét mangrupa bukti nalika di lapangan baris dilakukeun wawancara tina hasil patalékan-patalékan nu diajukeun ka informan saluyu jeung kaayaan sabernera.Matéri kuésionér geus disusun numutkeun urutan tinangtu, konstan, jeung sarua sakabéh réspondén. Réspondén kudungeusian instrumén saluyu jeung paréntah anu geus dituliskeun dina kuésionér

3. Triangulasi nya éta téhnik ngumpulkeun data nu sipatna ngagabungkeun tina sagala rupa téhnik ngumpulkeun data jeung sumber data nu geus aya. Dina hal ieu, panalungtik ngumpulkeun data sakaligus nguji krédibilitas data, nyaéta ngecek krédibilitas data saluyu henteuna jeung téhnik ngumpulkeun data dina sagala sumber data. Ku sabab éta, dina ngagunakeun téhnik ngumpulkeun data ku cara triangulasi,

hasil data tangtu leuwih konsistén, tuntas sarta pasti dibandingkeun ngan hiji pamarekan (Sugiyono, 2016, kc. 241).

Bagan 3.5

3.6 Métode jeung Téhnik Analisis Data

Dina panaluntikan ieu tahap analisis data digunakeun nyaéta métode padanjeung métode distribusional nu ditétélakeun ku Sudaryanto (2014, kc. 49). Metode padan nya étahiji métode nu dipaképikeunnangtukeun idéntitas satuan lingual tinangtu ngagunakeun alat panangtu di luar basa nu dipatalikeunana.

Dina ieu panalungtikan, métode padan digunakeun pikeun nganalisis babandingan dialék Sunda jeung dialek Jawa. Dina léngkah mimiti nyaéta ngadéskripsikeun bbédaan fonétik jeung fonologi, morfologi, jeung léksikon, sarta tingkat tutur. Hubungan padan, dinapanalungtikanmangrupa hubungan bandingan antara sakabéh unsur panangtu anu rélévan jeungsakabéh unsur data anu ditangtukeun. ngabandingkeun maksudnanéangansasaruaan jeung bbédaantina dua hal anu dibandingkeun. Ku kituna, hubungan banding bisa dibédakeun jadi hubungan sasaruaanjeung hubungan bbédaan. Téhnik -téhnik lanjut métode padan anu didasarkeun kana kadua hal anu aya dina wangu tilu téhnik, nyaéta:

- Téhnik hubung banding nyaruakeun;
- Téhnik hubung banding ngabédakeun; jeung
- Téhnik hubung banding nyaruakeun hal utama

Téhnik hubung banding nyaruakeun tujuana nyaétanéangansasaruaan antara dua hal anu dibandingkeun. Teknik hubung banding ngabédakeun tujuanana pikeun bbédaan antara dua hal anu di banding. Minangka kalanjutan tina kadua téhnik ieu nyaéta téhnik hubung banding nyaruakeun hal pokonu tujuanna pikeun néangan sasaruaan poko di antara

duanana. Téhnik ieu digunakeun pikeun ngajawab rumusan masalah panalungtikan 3 jeung 4, nyaéta pangaruh proses akomodasi panyatur basa Sunda jeung basa Jawa di Kacamatan Ciasem sarta babandingan dialék basa Sunda jeung basa Jawa di Kecamatan Ciasem.

Ari Métode distribusional atawa agih nyaéta métode analisis nu alat panangtuna bagéan tina basa éta sorangan, nyaéta unsur tina basa objék sasaran panaluntikan. Métode distrisbusional miboga téhnik dasar jeung téhnik lanjutan. Téhnik dasar nu digunakeun nyaéta téhnik pikeun unsur langsung (BUL) atawa *Segmenting Immediate Constituents Techniques*, nu mana satuan lingual data dibagi jadi sababaraha unsur atawa bagéan. Unsur-unsur tadi dianggap salaku bagéan nu langsung ngawangun satuan lingual data anu dianalisis (Zaim, 2014, kc. 53-55).

Téhnik lanjutan anu digunakeun nyaéta téhnik ganti jeung téhnik perluas. Téhnik ganti dilakukeun ku cara ngaganti unsur satuan lingual jeung unsur lain di luar satuan lingual anu dipatalikeun. Hasil téhnik ganti mangrupa tuturan gramatikal jeung bisa ditarima sarta anu teu gramatikal jeungteu bisa diterima. Téhnik perluas digunakeun pikeun nangtukeun segi kama'naan satuan lingual saperti kadar kasinoniman jeung sagala rupa kadar komponén maknawi satuan lingual. Téhnik ieu digunakeun pikeun ngajawab rumusan masalah 1 jeung 2 nyaéta situasi kabasaan makéna basa Sunda jeung basa Jawa sarta kandaga kecap dialék basa Sunda jeung basa Jawa di Kacamatan Ciasem.

Analisis babandingan dialék Sunda jeung Jawa dimaksudkeun pikeun meunang gambaran hasil ngeunaan variasi dialék jeung pangaruhna di antara duanana, dumasar variabel sosial dina situasi kabasaan masarakat Ciasem. Dina medarkeun hasil analisis data digunakeun métode formal jeung métode informal. Métode formal digunakeun dina pedaran hasil analisis data mangrupa kaidah-kaidah atawa lambang-lambang, sedengkeun métode informal digunakeun dina pedaran hasil analisis data mangrupa kekecapan atawa téks.

Léngkah-léngkah analisis data ieu panalungtikan nyaéta :

1. Niténan deui data nu geus dikumpulkeun;
2. Nyusun data dumasar alfabét;
3. Nyieun papasingan data dumasar kana kandaga kecap basa Sunda jeung basa Jawa;
4. Nganalisis data ngagunakeun métode *simak* jeung métode *cakappikeun* ngumpulkeun data mangrupa paguneman antara basa Sunda jeung basa Jawa;
5. Ngadéskripsiikeun bbédaan fonétik, fonologi, morfologi jeung léksikon ngagunakeun téhnik lanjut métode *padan*;

6. Ngabandingkeun hasil déskripsi analisis data ngagunakeun métode formal jeung métode informal pikeun ngajaring sasaruuan jeung békédaan perkara variasi dialék jeung pangaruhna antara basa Sunda jeung basa Jawa, dumasar variabel sosial dina situasi kabasaan masarakat Kacamatan Ciasem;
7. Nyieun kacindekan hasil tina analisis data.